

جرم جاسوسی

کی از مصادیق بارز و قدیمی جرایم علیه امنیت جرم جاسوسی است، که معمولاً یم جرم سازمان (۱) یافته و در عین حال فراملی (۲) می باشد چرا که در آن اطلاعات حیاتی یک کشور از طریق یک نظام سازمان یافته و منابع انسانی نه ابزاری مثل ماهواره های اطلاعاتی کشورها در اختیار کشور یا کشورهای دیگر قرار می گیرد.

نظامی را که جاسوسی در آن ارتکاب می یابد می توان به یک هرم تشبیه کرد که در آن کنترل و هدایت از راس هرم نسبت به پایین انجام می گیرد و اطلاعات بر عکس، از قاعده هرم به بالا داده می شود.

به دلیل ماهیت فراملی جرم جاسوسی برخی از معاهدات و کنوانسیونها در سطح بین المللی به این جرم - مخصوصاً در حالتی که در زمان جنگ ارتکاب می یابد- پرداخته اند که از آن جمله می توان به کنوانسیون چهارم لاهه در مورد قوانین و عرف جنگهای زمینی (۳)،

منعقد در سال ۱۹۰۷ م. اشاره کرد که به مسئله جاسوسی در زمان جنگ و شیوه رفتار با جاسوسان از سوی دولت متخاصم پرداخته است. پروتکل دوم کنوانسیونهای ۱۹۴۹ م.

ژنو (۴) در مورد حقوق بشر نیز که در هشتم ژوئن ۱۹۷۷ به اتفاق آرا تصویب شد به موضوع جاسوسان و رفتار با آنان جدا از مسئله اسرای جنگی می پردازد. البته در این بخش

ما فقط این موضوع را از دیدگاه حقوق داخلی ایران مورد بررسی قرار داده و البته به قوانین برخی از کشورهای دیگر هم اشاراتی خواهیم داشت .

وقتی سخن از جاسوسی به میان می آید ذهن عامه مردم - که اطلاعات کمی از جزئیات

این جرم دارند - بیشتر متوجه شبکه ها و سازمانهای جاسوسی معروف کشورهای مختلف

از جمله: (سی . آی . ای) (سیا) (۵) در آمریکا ، (ام . ای . پنج) و (ام . ای . شش) (۶)

در انگلستان ، (موساد) در اسرائیل (کا . گ . ب) در اتحاد جماهیر شوروی سابق می

شود برخی از این سازمانها ، مثل سیا ضمن استخدام جاسوس تا حد زیادی به شکل خود

مختار از قوه اجرائیه عمل کرده و گاهی حتی دست به عملیات هم می زنند که نمونه بارز

آن اقدام همین سازمان در کودتای ۲۸ مرداد ماه ۱۳۳۲ در ایران علیه دولت دکتر مصدق و

آموزش شرکت کنندگان در قیام سال ۱۹۵۶ م . مجارستان توسط (ام . ای . شش)

انگلستان بود . (۷)

با این حال نباید تصور کرد که جاسوسی در سطح دنیا محدود به این سازمانها می شود

بلکه این جرم در کشورهای مختلف و توسط افراد و سازمانهای گوناگون ارتکاب می یابد

و در دهه هشتاد میلادی ، که به دلیل رشد ارتکاب این جرم در این دهه آن را (دهه

جاسوسی) (۸) نامیده اند ، حدود پانصد کتاب در مورد این جرم توسط مورخان ، روزنامه

نگاران تحلیل گران نظامی ، سیاستمداران و تا حد کمتری حقوقدانان و جرم شناسان

نگاشته شده است . (۹)

انگیزه جاسوسان برای ارتکاب این جرم متعدد است، برخی مزدور هستند و به انگیزه های مالی و از روی حرص و آزدست به ارتکاب این جرم می زنند که شاید بیشتر تعداد جاسوسان را این افراد تشکیل دهند. نمونه این افراد در آمریکا، الدرچ آمس (۱۰) بوده که در سال ۱۹۹۴ م. در سن ۵۲ سالگی در حالی که ۳۲ سال برای سیا کار کرده و پدرش نیز جزو کارکنان سیا بود، به اتهام ارتکاب جاسوسی به نفع روسیه از سال ۱۹۸۵ م. دستگیر و به حبس ابد محکوم شد.

وی بالاترین مقام سیا که تاکنون به اتهام جاسوسی دستگیر شده، بوده است. هر چند شاید هیچگاه نتوان میزان دقیق خساراتی را که وی به آمریکا و تلاشهای امنیتی آن وارد کرده است تخمین زد ولی حداقل یک مورد آن کاملاً مشخص می باشد و آن این که بر اثر اطلاعات داده شده توسط این شخص، یازده جاسوس آمریکا در روسیه بین سالهای ۱۹۸۵ م. تا ۱۹۸۷ م. دستگیر و اعدام شدند که یکی از آنها ژنرال دیمتری پولیاکوف (۱۱)، افسر عالی رتبه سازمان اطلاعات نظامی روسیه بود.

یکی از مواردی که شک و ظن ماموران آمریکایی را نسبت به آمس برانگیخت طرز زندگی اشرافی وی بود که با حدود هفتاد هزار دلار حقوق سالانه، از جمله خانه ای به مبلغ ۵۴۰/۰۰۰ دلار در آرلینگتون در ایالت ویرجینیا خریداری کرده و مبلغ ۱۰۰/۰۰۰ دلار نیز خرج تعمیرات آن کرده بود.

وی دو اتومبیل جدید از جمله یک اتومبیل جگوار و سهامی به ارزش ۱۶۵۰۰۰ دلار خریداری و پرداختهای مختلفی مجموعاً به میزان ۴۵۵۰۰۰ دلار از محل کارت اعتباری خود کرده بود.

وی پرهزینه ترین جاسوس روسیه محسوب شده و طبق تخمینها بین ۱/۵ تا ۲/۵ میلیون دلار برای روسیه خرج در برداشته (۱۲)

انگیزه دیگر جاسوسان برای ارتکاب این جرم به دلایل عقیدتی و ایدئولوژیک بر می گردد ، یعنی این که جاسوس خود را از لحاظ فکری و عقیدتی به کشور دیگری غیر از

کشور محل تولد یا اقامت خود وابسته می داند و در نتیجه برای آن کشور جاسوسی می کند. جاسوسیهای حزب توده در ایران به نفع شوروی و بلوک شرق سابق ، از جمله ، به این وابستگی فکری به ارد. گاه شرق و طرز فکر مارکسیستی اعضای این حزب بر می گردد . در آمریکا مواردی از این دست مشاهده شده است . از جمله این که اسرار اتمی آمریکا پس از جنگ جهانی دوم توسط افرادی که به نظام مارکسیستی معتقد بودند در

اختیار شوروی سابق قرار گرفت . (۱۳) برخی از این افراد در آغاز پولی هم قبول نمی کردند. (۱۴)

اهمیت این جاسوسی از آن جهت بود که در آن زمان این اطلاعات اتمی منحصراً در اختیار آمریکا قرار داشت .عکس موضوع هم صادق بوده است که در مواردی افراد در

روسیه به دلیل سرخوردگی از نظام مارکسیستی شرق و علاقه به نظام لیبرالیستی غرب علیه شوروی و به نفع آمریکا جاسوسی کرده اند. ژنرال دیمتری پولیاکوف، که قبلاً از او نام برده شده، معمولاً جزو این دسته قرار داده می شود (۱۵)

گاهی انگیزه جاسوسان از جاسوسی انتقام گیری است، یعنی این که فرد جاسوس به دلیل مشکلاتی که یک کشور برای وی ایجاد کرده اند و برای انتقام گرفتن از آن کشور، اطلاعات کشور مذکور را در اختیار دیگران قرار می دهد. نمونه این افراد ادواردلی هووارد (۱۶) است که کارمند سیا بود و به دلیل خودداری از منتقل شدن به مسکو و دلایل دیگر از سیا اخراج شد. او سپس اطلاعات خود را در اختیار کا. گ. ب. قرار داد. (۱۷)

در مواردی دلیل مبادرت به جاسوسی گرفتار شدن در جریانات رمانتیک و عشقی است. (کا. گ. ب.) در این موارد مشهور بود که دختران زیبایی را بر سر راه ماموران خارجی که به اطلاعات آنان نیاز داشت قرار می داد و این دختران با برقراری رابطه با اشخاص مذکور اطلاعاتی را از آنها بدست می آوردند. از جمله دو کارمند نظامی سفارت آمریکا در روسیه از این طریق به دام جاسوسی گرفتار شده بودند. (۱۸)

در برخی از مواقع این زنان هنگام روابط و مراودات عاشقانه، عکسهای نامناسبی را به طور محرمانه از فرد مورد نظر گرفته و در اختیار سازمان جاسوسی متبوع خود قرار می دهند.

سازمان مذکور نیز با در دست داشتن این عکسها به عنوان برگ برنده ، شخص مربوطه را مجبور به همکاری می کند.

گاهی جاسوسی ناشی از فریب خوردن جاسوس است ، یعنی این که وی تصور می کند برای یک سازمان و یک کشور کار می کند در حالی که در واقع از اطلاعات او برای سازمان و کشور دیگری استفاده می شود.

مثال بارز این مورد استفاده ادوین ویلسون (۱۹) ، کارمند سابق سیا بود و در سال ۱۹۸۰ م . دستگیر شد ، وی از افرادی بود که به عنوان جاسوس برای لیبی در حالی که به آنان

وانمود کرده بود که اطلاعات آنها مورد استفاده سیا قرار می گیرد . فعالیت می کرد . وی بیش از سی نفر را به این طریق جذب کرده بود (۲۰)

در برخی از موارد جاسوسی توسط کسی انجام می گیرد که به دلیل مشکلاتی که در کشور خود با آنها مواجه است به کشور دیگری گریخته یا در کشور دیگری ماندگار شده و اطلاعات خود را در اختیار ماموران کشور مذکور می گذارد. برخی از ماموران سابق (

کا . گ. ب) پس از مدتی اقامت در کشورهای غربی و یافتن علائق جدید ماندن در آن کشورها را به بازگشت به روسیه ترجیح می دادند و با اخذ اجازه اقامت در این کشور اطلاعات خود را در اختیار می گذاشتند. ماندن ویتالی یورچنکو (۲۱) و معاون (کا . گ.

ب) در غرب و تغییر عقیده و بازگشت بعدی وی به مسکو با مسایل عشقی مرتبط دانسته شده است. (۲۲)

گاهی ارتکاب جاسوسی به مسائل روانی و شخصیتی باز می گردد جاسوس با انجام این کار احساس قدرت و هیجان کرده و از این طریق ارضاع می شود. از جمله کریستوفر بویس (۲۳) دانشجوی ۲۱ ساله آمریکایی، که یک کار نیمه وقت مرتبط با تجهیزات مخابراتی ماهواره ای نیز به دست آورده بود، این اطلاعات را به روسها فروخت. وی همواره میل داشت که خود را یک ماجراجو شبیه دزدان دریایی توصیف کند. (۲۴)

آن چه در بالا اظهار شد به شناخته شده ترین انواع جاسوسان و انگیزه های آنها اشاره دارد، ولی قطعاً می توان موارد متفرقه ای را یافت که تحت هیچیک از این فقرات قرار نمی گیرد.

برای مثال برخی از جاسوسان را به عنوان شبه جاسوس می شناسند که بطور علنی مثلاً با انتشار نشریه و کتاب، اطلاعاتی را در اختیار بیگانگان قرار می دهند. این افراد معمولاً از سیستم خود ناراضی ولی برخلاف جاسوسان ایدئولوژیک، لزوماً علاقه ای به سیستم خاص دیگری هم ندارند. از جمله این افراد می توان از فیلیپ آگی (۲۵) نام برد که با انتشار کتابی اطلاعاتی را در مورد عملیات محرمانه و ماموران سیا در آمریکای لاتین در اختیار کوبا و کشورهای بلوک شرق قرار داد. (۲۶)

طریقه برخورد کشورها با جاسوسان متفاوت است گاهی جاسوس ، به دلیل برخورداری از مصونیت دیپلماتیک ، عنصر نا مطلوب اعلام و اخراج می شود و گاهی وی دستگیر و بلافاصله مجازات می شود و گاهی نیز با دادن اطلاعات غلط به او سعی در گمراه کردن

کشور مورد نظر می شود. برخی از کشورها نیز سعی می کنند جاسوس را ، به جای مجازات کردن ، به یک جاسوس دئ جانبه تبدیل نمایند و از او بخواهند که به آنها اطلاعات بدهد و در مقابل ، برای او نرفتن او ، گاهی اطلاعات به اصطلاح سوخته ای را نیز جهت ارائه به کشور دیگر در اختیار وی می گذارند. بدین ترتیب در حالی که کشور اول این فرد را جاسوس خود می داند وی در واقع برای کشور دوم جاسوسی می کند.

هارولد نیکلسون ، استادی که در آموزشگاه تربیت جاسوس برای سازمان سیا روشهای جاسوسی تدریس می کرد ، را می توان از جمله این افراد دانست . ماموران سازمان اطلاعات مرکزی آمریکا (سیا) نصب دوربینهای مخفی در دفتر کار نیکلسون متوجه شده بود که وی با دستگاه مخصوصی از اسناد محرمانه در زیر میزش عکسبرداری می کند. در

جریان تحقیق روشن شد که وی هنگام انجام ماموریت در مالزی به دام جاسوسان روسیه افتاده و جاسوس آنان شده است . حسابهای بانکی نیکلسون نشان داد که ۱۲۰ هزار دلار در چند بار از خارج برای او واریز شده است . وی هنگامی که برای دادن اطلاعات بیشتر به روسها عازم سوئیس بود در فرودگاه دستگیر شد . در کیف دستی او اسامی شاگردانش ، که جاسوسان آینده سیا می شوند ، به دست آمد. روسها از نیکلسون خواسته بودند که

تنها جاسوسان و کارگزاران حال و آینده آمریکا را در روسیه معرفی کند تا مراقبشان

باشند. (۲۷)

منابع:

پی نوشتها:

۱- organized Crime-1

۲- transnational

۳- Fourth Hague Convention on the Laws

and Customs War on land

۴- Geneva Conventions ۱۹۴۹

۵- C.I.A

۶- M.1.5 و M.1.6 به ترتیب ، به مسایل امنیتی داخلی و خارجی می پردازد.

۷- به خبر زیر از روزنامه ابرار مورخ ۱۳۷۵/۸/۶ توجه کنید : ((روزنامه ایندپندیت چاپ

لندن در چهلمین سالگرد سرکوب قیام مجارستان از سوی اتحاد شوروی سابق در سال

۱۹۵۶ میلادی فاش کرد که برخی از افراد شرکت کننده در آن قیام توسط نیروهای

جاسوسی انگلیس آموزش دیده بودند. این روزنامه در گزارش خود ، به نقل از یک افسر

عضو سازمان ((ام آی شش)) انگلیس افزود: این آموزشها از سال ۱۹۵۴ میلادی با انتقال

برخی از مجاریها به منطقه ای در اتریش که تحت تسلط ارتش انگلیس قرار داشت آغاز شد. وی اضافه کرد: ما آنها را به کوهستانها بردیم و به آنان آموزش عملیات براندازی دولت را دادیم. این افسر انگلیس گفت: سپس ما به آنان آموزش کار با مواد منفجره و

سلاح داده و آنان را برای قیام آماده ساختیم)) توضیح آن که در جریان این قیام یازده روزه ۲۵۰۰ نفر کشته و دویست هزار نفر به غرب گریختند.

۸- espionage decade

۹- رشد جرم جاسوسی در دهه هشتاد، از جمله در آمریکا بسیار زیاد بود، به طوری که

بین سالهای ۱۹۸۴ و ۱۹۸۷. م. تعداد ۲۴ آمریکایی به ارتکاب جاسوسی علیه این کشور

محکوم شدند که یازده محکومیت در سال ۱۹۸۵. م. رخ داد، که خود به سال جاسوسی

معروف شد این در حالی است که از سال ۱۹۵۰. م. همه ساله به طور متوسط دو یا سه

مورد جاسوسی وجود داشته است. ضمن این که منابع اطلاعاتی آمریکا و انگلستان اظهار

میدارند که تنها حدود سی درصد از جاسوسان را در کشورهای خود دستگیر می کنند. ر.

ک.

T.R. Sarbin et al. Citizen Espionage P.3q

F.E Hagan Political Ceim . p.131

Aldrich Ames-۱۰

General Dimitei polyakov -۱

E. Hagan Political Crim “ p.11q -۲

۳- این کار از جمله ، از سوی Klaus و Ethel Rosenberg و Julis Rosenberg

Fuchs و Allen Nunn may انجام می گرفت . فرد اخیر الذکر عضو تیم اتمی

بریتانیا بود و به همراه نفر سوم در آغاز از گرفتن پول امتناع می کردند.

F.E. Hagan , Politicalcrim P.126 -۳

ibid . p. 125-۱۵

Edward lee Howard-۱۶

Hang , Political Ceime . P . 128-۱۷

ibid . p. 130-۱۸

Edwin Wilson -۱۹

F.E. Hagan , political Crime , P.130-۲۰

Vitaly Yurchenka-۲۱

Hagan , Political Ceim . p.130-۲۲

Christopher Boyce-۲۳

Hagan , political . Crime p.128-۲۴

Philip Agee -۲۵

Hagan , Political Crime .p.130-۲۶

۲۷-روزنامه ایران مورخ ۱۳۷۵/۹/۱

نویسنده : دکتر حسین میر محمد صادقی